

to Rome, Lobrano to Juvanec, *Theory to Practice (Universita La Sapienza, Rim 2000)*, Feu, *village, ville: Theorie du nouveau urbain (Sparti 2001)*, in *na 6a Conferenza internazionale sulla conservazione e il restauro (Firenze 2001)*.

Viri in literatura

Dimitrovska, Andrews, K. (1994) Urbani-
stično oblikovalsko ogrodje v sistemu
prostorskega planiranja, Univerza v Ljub-
ljani, Fakulteta za arhitekturo, Ljubljana,
Oxford.

Gabrijelčič, P. (1993) Kontinuiteta oblika-
vanja prostora, Univerza v Ljubljani, Fakulteta
za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo,
Ljubljana.

Gabrijelčič, P., Fikfak, A. (2002) Rurizem in
ruralna arhitektura, Univerza v Ljubljani, Fa-
kulteta za arhitekturo, Ljubljana.

Egenter, N. (2001) The Deep Structure of
Architecture: Constructivity and Human
Evolution. V: Americk, M. (ur.) (2001) Archi-
tectural Anthropology, Bergin London.

Fister, P. (1994) Arhitekturne krajine in regi-
je Slovenije, Zavod Republike Slovenije za
prostorsko planiranje, Ljubljana.

Hohmann, H. (1995) Die Architektur der
Sepulturas – Copan, Academic Publishers,
Graz.

Juvanec, B. (2001) Feu, village, ville: The-
orie du noyau urbain de la ville, Congres
d'ICOMOS/ISPRM, Sparta, Grčija.

Juvanec, B. (1993, 1995) Kontinuiteta obli-
kovanja prostora, Republika Slovenija, Mi-
nistrstvo za kmetijstvo, Ljubljana.

Juvanec, B. (2000) Bethlehem to Rome,
Lobrano to Juvanec, Theory to Practice,

ISPRM congress, Universita La Sapienza,
Rim.

Juvanec, B. (2001) Predlog ureditvenega
načrta Markovci, Program CRPOV, Republi-
ka Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo,
Ljubljana.

Juvanec, B.: Landscape (2001) Theory to
Practice, 6a Conferenza sulla conservazio-
ne e il restauro, Firenze.

Le Corbusier (1974) Način razmišljanja o
urbanizmu, Građevinska knjiga, Beograd.

Lobrano, G. (2000) L'Agora et la Republi-
que, Congres d'ISPRM, Bethlehem.

Norberg-Schultz, C. (1982) Genius loci,
Electa Ed, Milano.

Parker, M. (ur.) (2000) Architecture & Or-
der, Routhledge, London New York.

Stevens, G. (1998) The favored Circle, The
MIT Press, London.

Domen ZUPANČIČ

Naselja in prihodnost

»Narava nima stikala za reset«¹

*Potekajoči družbeni procesi mi dovoljujejo sklepa-
ti, da mora vse človeštvo spredvideti veliko prilož-
nost spremeniti smer razvoja iz tržnega v tistega
človeškega, trajnostnega merila kot edine smeri,
ki zagotavlja celovit razvoj. Pri doseganju te spre-
membe je najpomembnejša ugotovitev, da je mo-
goča brez čudežnih tehnologij ali drastičnih druž-
benih transformacij. Najprej je treba ljudem omo-
gočiti prenos osnovnih znanj, še zlasti v manj raz-
vitih državah in mlajšim generacijam. Brez iskrene
politične volje je skupna prihodnost nedosegljiva.
V tem besedilu sem poskušal predstaviti možne
prihodnje dogodke, če se vzpostavi družba ne-
dialoga. Trajnosten razvoj je edina pravilna pot, če
želimo priti tja, kamor gremo – k baginji vsega
človeštva.*

*Current ongoing societal processes allow me to say
that all humanity must foresee the great opportunity
to change direction from market driven development
to human scale sustainable development as the only
way to achieve whole scale growth. In the achieve-
ment of this transition the most important observa-
tion is that it could be achieved without miraculous
technologies or drastic transformations of human so-
cieties. The main requirement is the translation of ba-
sic knowledge to the people, especially in less de-
veloped countries and to the younger generations.
Without sincere political will our common future can-
not be reached. In my essay I tried to demonstrate
what may happen in the future, if the no-dialogue
community develops. Sustainable development is
the only correct route if we want to get where we are
going – the future well being of all human kind.*

Utopično mesto
Trajnostni razvoj
Mrežno znanje
Soupravljanje
Oceani

Utopian city
Sustainable
development
Network know-
ledge
Co-management
Oceans

1. Trendi in tranzicija

Predvidena rast populacije, ki živi v
urbaniziranem okolju, je od 50 do
80 % v naslednjih dveh generacijah,

kar v številkah pomeni, da lahko
pričakujemo dodatne štiri milijarde
ljudi k sedanjim trem, ki danes ži-
vijo v urbanih okoljih – mestih.
Trendi v porabi, tehnologiji, potre-

bah trga, rastočih razlikah v družbi,
kjer izginja srednji razred, širokopo-
tezna urbanizacija in drugi nepred-
videni dogodki (naravne, politične
in borzne katastrofe) bodo imeli

pomemben vpliv na razplet razvoja človeške družbe v prihodnosti.

Ta izziv zahteva integrirano upravljanje s tveganjem (*risk management*), spodbujanje učenja in predvsem izmenjavo izkušenj ter znanja med visokorazvitimi državami in državami v razvoju. Razviti je treba pravo mrežno upravljanje z znanjem (*network knowledge management*). Okoljski trendi in problemi v današnjem svetu pa so na kratko:

- toplogredni plini;
- nihanja v kakovosti in količini pitne vode;
- intenzivna sečnja tropskih gozdov;
- izguba živalskih in rastlinskih vrst ter celotnih ekosistemov;
- obujene stare bolezni (tuberkuloza, črne kože ...);
- rastoča človeška nadvlada nad naravnimi sistemi;
- pojav enklav in zaprtih naselij bogatih ljudi ².

Navkljub temu so opazni tudi pozitivni trendi:

- v določenih regijah se emisije toplogrednih plinov znižujejo;
- z izolacijo v raziskovalnih ustanovah in laboratorijih se ogrožene živalske in rastlinske vrste ohranjajo in se njihovo število povečuje;
- žabji skoki (*frogging*) – prenos izkušenj in znanj iz razvitega sveta v nerazviti svet s preskokom vmesnih stopenj v razvoju.

V knjigi *Our Common Journey* (NRC, 1999) avtorji predstavljajo glavne ovire in priložnosti ne samo kot multiplikativne, seštevajoče se in soodvisne, ampak tudi odvisne od lokacije. Prav lokacija določa okvir konceptnega in operacijskega upravljanja oziroma planiranja. Čeprav obstajajo nekateri globalni vplivi in priložnosti, se teorija o trajnostnem razvoju zares in v praksi mora izvajati na regionalni in lokalni ravni.

Hans-Peter Martin in Harald Schumann (1997) v svoji knjigi predstavljata podatke vplivov na okolje

iz različnih zornih kotov, upoštevaje politiko, gospodarstvo in družbo z medsebojnimi interakcijami in reakcijami. Knjiga je lep dokaz o relativnosti resnice in različnih pogledov na globalizacijo in njene posledice. Lahko jo označim za črno plat zgodbe o razvoju moderne in tehnološko podprte družbe. Na začetku avtorja podata predvidevanje, da bo 20 % celotne družbe proizvajalo in delalo, preostalih 80 % pa bo zadovoljenih s *tittytainmentom*³. To pomeni, da bo teh 20 % populacije imelo denar in bo vodilo stvari, preostanek družbe pa bo živel v nepredvidljivih, stalno spreminjajočih se razmerah, kjer ne bo nobene eksistenčne varnosti. Za preprečevanje neredov in drugih družbenih nemirov bo skrbela masovna zabava, torej po starem rimskem načelu kruha in iger. Scott McNealy, predsednik uprave Sun Microsystems, sklene misel z besedami *to have lunch or to be lunch* – imeti kosilo ali biti za kosilo. Avtorja nadaljujeta z vprašanji, kot so: komu pripadajo multinacionalke, kaj je z zakoni popolnoma odprtega trga in o neobdavljenih nebesih. Knjigo končata z 10 zapovedmi proti »20-odstotni družbi« in kako rešiti te probleme. Če povzamem samo najvidnejše:

- bolje organizirana obdavčitev;
- novi standardi za zaščito okolja za WTO (Svetovna trgovinska organizacija);
- politika EU.

2. Prihodnost

Obe knjigi se končata z optimizmom in vero v boljšo prihodnost. Prihodnost je težko napovedovati in za čim boljše približke pri napovedih se uporabljajo naslednji instrumenti:

- modeli (matematični, idr.);
- scenariji (high, low, middle);
- informacijski sistemi, predvsem na regionalni in lokalni ravni.

Pri napovedih vedno ostajajo dvomi zaradi mnogo parametrov in nepredvidljivih dogodkov. Pri meto-

di scenarijev se lahko naučimo strukturirati in kategorizirati parametre, ki pripomorejo k boljšemu organiziranju baz podatkov in drugih »inputov« ter tako omogočijo lažje zaznavanje trendov in gibanj v razvoju družbe in njenih dejavnosti. Kumulativne izkušnje družbe in interakcije z okoljem pomembno prispevajo k izdelavi modelov in povzetkov, smernic. Modeli imajo mnogo parametrov in potrebujejo mnogo poenostavitev in jasno določen, kategoriziran problem ali cilj. Uporabnost metode scenarijev je jasno vidna pri upravljanju s tveganjem in pri procesih odločanja, kjer je pomembno vedeti, kaj so možni zunanji vplivi in priložnosti.

Informacijski sistemi na regionalni in lokalni ravni vsebujejo tudi znanja o ekosistemih, soupravljanju in upravljanju s prilagoditvami. Ti sistemi pomenijo osnovno infrastrukturo za družbeno izobraževanje – način, kjer je visoko znansstveno znanje dostopno vsem ljudem. Spodbujajo komunikacijo med različnimi ravnmi, omogočajo lažje pogajalske osnove in so usmerjeni tako, da so konflikti lažje in hitreje rešljivi.

Pri predvidevanju in napovedih za prihodnost je potrebna tudi povratna informacija prek kazalcev na različnih stopnjah odločanja. Kazalci so lahko številčni ali pa kvalitativni, kjer so opisane kakovosti bivanjskega okolja, gospodarstva in vplivi človeške vrste na naravno okolje.

V poročilu National Research Councila (ZDA), so uporabili tri stopnje kazalcev:

- planetarni krožni snovni sistemi;
- regijske cone kritične ranljivosti;
- lokalni vplivi na okolje in ekosisteme.

Kasneje so dodali še:

- upravljanje z nacionalnimi viri (naravni, človeški in proizvedeni kapital; ta okvir pomaga pri odkrivanju trendov in gibanju bogastva);

- izvajanje razvojnih smernic (podpora prilagoditvam in soupravljanju);
- zaznavanje novih trendov in tranzicij (iskanje in ocena nepredvidenih indikatorjev in vzorcev (ozonska luknja ipd.); ti vzorci so ključnega pomena pri zmanjševanju napake pri napovedih in kasnejših analizah);
- diagnostiko elementov presenečenja.

3. Integracija znanja

Pot trajnostnega razvoja zaradi vseobsegajočega in kompleksnega medsebojnega vpliva ni jasna in še manj predpisana. Za pravilno doseganje ciljev bi morali določiti strategije in organizacije za boljšo integracijo znanja in možnosti preizkušanja različnih modelov in scenarijev. Investicije v trajnostni razvoj se razlikujejo od investicij v ekonomski razvoj, trajnostno razvojne investicije so dolgoročne z dolgoročnimi posledicami in donosi. Zavedati se moramo, da širši ko je portfelj, večja je verjetnost, da bo rezultat v okviru pričakovanega. Z dobrim in kakovostnim posredovanjem znanja in izkušenj se bo stopnja konfliktov zmanjšala.

- Osnovne raziskave so potrebne pri:
- določitvi osnovnega okvira delovanja na globalni, regionalni in lokalni ravni z upoštevanjem lokacijske komponente vpliva na okolje;
 - iskanju novih vprašanj, ki zadevajo boljše razumevanje interakcij med družbo in okoljem;
 - izrabi sedanjih orodij in procesov, za povezave med znanji in akcijami – spodbujanje tranzicije k trajnosti.

Osnovne akcije (*action plan*) so:

- zmanjšati rodnost v nerazvitem svetu;
- določiti potrebe urbanega sistema pri podvojitvi ali trojitvi;
- tehnika »frogging« pri nerazvitih državah;

- razumnejša poraba električne energije in materialov;
- ohranjanje in povečanje biološke raznovrstnosti.

4. Svetovna populacija

Čeprav je osnovna tema članka naselja v prihodnosti, se moramo dotakniti rasti človeške populacije. Želen cilj je zmanjšati število rojstev in tako doseči 10-odstotno manjšo populacijo, kot je predvidena za leto 2050. Za trajnostno razvijanje družbe je potrebna skoraj milijarda manj ljudi⁴. Vzroki za veliko rojstev in rast populacije so v slabi ozaveščenosti o kontracepciji, želji po veliki družini (zaradi dela) in vse nižje starosti spolno zrelih mladih.

Da bi dosegli zadane cilje, je treba:

- z boljšo izobrazbo dati moč ženskam (*empowerment*), predvsem na področju kontracepcije;
- omogočiti boljšo zdravstveno varstvo;
- povečati zaposljivost žensk.

5. Urbani sistem

Vedeti moramo predvsem, da smo si planet Zemljo samo sposodili od svojih otrok in ne nasprotno. Kate-rakoli odločitev mora temeljiti na soupravljanju na lokalni stopnji v okviru regije, kjer je locirana in v skladu z globalnimi smernicami trajnostnega razvoja. Menim, da je treba izboljšati komunikacijo med vsemi akterji, še posebno med ključnimi upravljavci, politiki in strokovnjaki. Le tako bo znanje prišlo iz glav v prakso.

Mesta so motorji ekonomske rasti in ustvarjalci bogastva od inovacij in ustvarjalnosti do denarnega bogastva. Vse bolj so vidne meje med zelo bogatimi in zelo revnimi – izginjajoči srednji razred je dejstvo.

Neenak dostop do pitne vode, onesnaženje, slabo vodenje javnih zdravstvenih zavodov in sistemov, vse to ustvarja neenakomeren razvoj mest in obrobni naselij.

Prebiranje knjige o globalizaciji, razmišljanje o bližnji prihodnosti in opazovanje smeri razvoja družbe so mnogo bolj razburljivi kot branje katerekoli znanstvene fantastike. Če si nadenemo očala *instant* zabave in postavimo tezo o trajnem razvoju na stran, sem prepričan o naslednjem scenariju razvoja: **Alphaville** je ena izmed rastočih novodobnih oaz in dejstvo je, da to ni samo pilotski projekt, ampak trend večine mest, predvsem tam, kjer je kazalec socialne ogroženosti visok in strah pred kriminalom izrazit. Značilnosti teh enklav so:

- zaprt varnostni sistem;
- lastna mreža šolstva in drugih javnih servisov;
- industrija;
- kmetijske površine za potrebe prebivalcev;
- vsak priseljenec v novi skupnosti mora čez mnogo testov;
- lastna zabaviščna središča;
- visoka stopnja komunikacije;
- varnostna služba ima načelo: najprej streljaj, nato sprašuj.

Živeti v takšnem naselju je kot živeti v stekleni kocki, zaradi ustvarjanja ostrih razlik med imeti in ne imeti je verjetnost upora ali napada visoka (od tod tudi načelo varnostne službe). Zaposleni oziroma delovni razred, kot so medicinske sestre, varuške, delavci na polju in drugi so iz zunanjega okolja ob enklavi. Vstop v takšno enklavo je bolj podoben vstopu v tujo državo kot vstopu v del naselja, vsak delavec mora izpolniti poseben obrazec, kjer je opisana njegova preteklost (kot kartoteka).

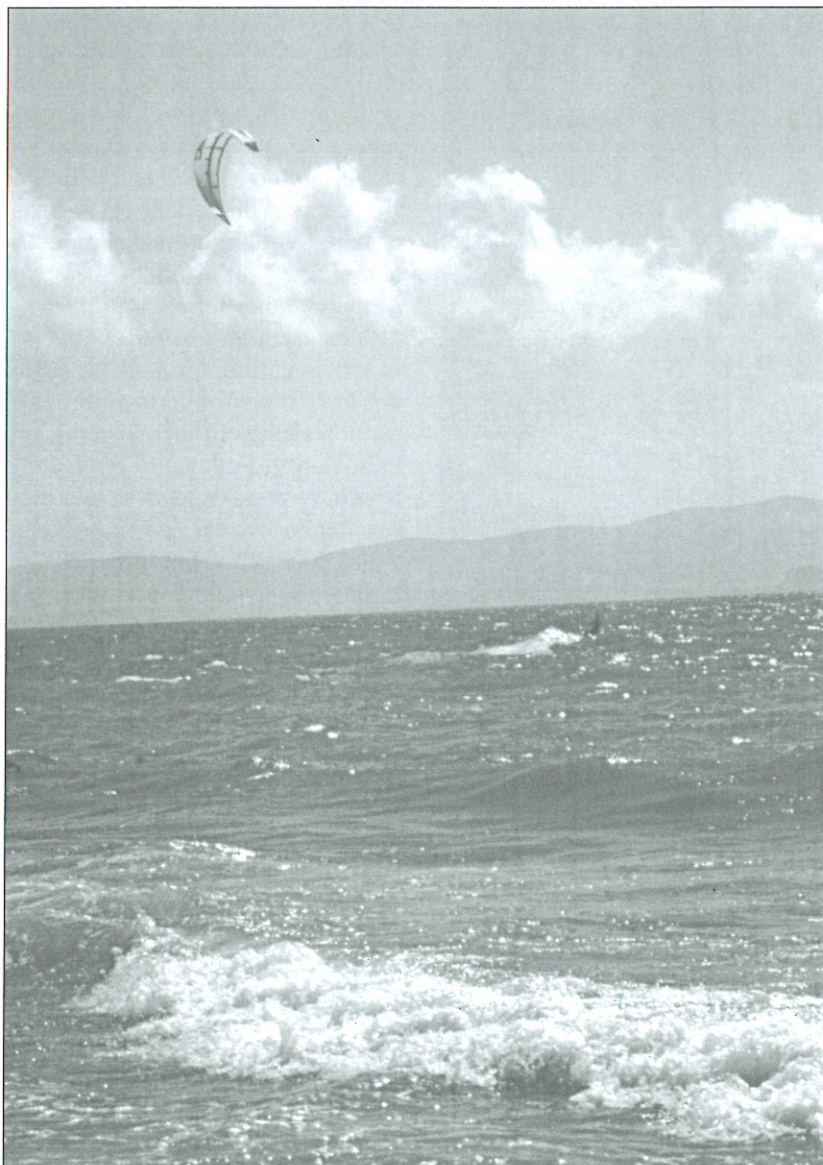
Kot arhitekt predlagam gradnjo novega mesta, pa čeprav je zgodovina polna dokazov, da nova, brez tradicije postavljena mesta ne funkcionirajo: Brasilia v Braziliji, Chandigarh v Indiji in še bi lahko

naštevali. Prepričan sem, da lahko več takšnih mest pričakujemo v tem tisočletju. A pojdimo po vrsti in si oglejmo razloge:

- prevelika obljudenost mest;
- onesnaženje osnovnih naravnih virov (prst, voda in zrak);
- ostre družbene razlike in konflikti;
- vandalizem in nizka družbena varnost;
- vse višji davki;
- nizka stopnja komunikacije v vertikalni in horizontalni smeri;
- soupravljanje deluje le na gospodarski ravni;
- mnogo mest deluje po ključu linearne presnove.

6. Neodvisno mesto – mesto na morju

Lokacije za gradnjo novih mest so bile ponavadi ob že pozidanih mestih, kjer se je novo mesto povezal na že utečene komunikacijske tokove in drugo servisno mrežo. Tako so nastala nova vozlišča – satelitska mesta. Predlog lokacije nove enklave je na nikogaršnji zemlji oziroma na morju v oceanu. Oceani pokrivajo 70 % površja planeta in če odštejemo teritorialne vode in ekskluzivne gospodarske cone, še vedno ostane 60 % površja Zemlje. Oceani so naravno bogastvo vse človeške vrste.

Slika 1: Prostor bodočega mesta. Morje?

Mednarodne vode so zunaj vseh teritorialnih zakonov in tam velja samo zakon svobode na morju. Razlaga, da je to območje prosto obdavčitve, je skoraj nepotrebna.

Tudi na kopnem obstajajo takšna neobdavčena nebesa, kjer najdemo sedeže mnogo mednarodnih trgovsko-gospodarskih mrež in mnogo stalnih bivališč bogatašev. Ta območja so majhna in večkrat gosto naseljena ter močno odvisna od

Preglednica 1: SWOT – analiza mesta na morju

Notranji pozitivni vidiki:

- neodvisno od države;
- ni obdavčitve;
- lastna proizvodnja energije (vetrna energija, fotovoltaične in vodne elektrarne);
- lastna proizvodnja hrane;
- zmanjšan vpliv svetovne onesnaženosti;
- socialni standard na visoki ravni;
- zdravstvena služba za vse;
- zračno in morsko pristanišče;
- ni nevarnosti pred poplavami;
- ni nevarnosti pred potresi;
- močan obrambni sistem.

Notranje slabosti:

- ranljivost;
- omejena velikost;
- zaprt sistem (svobodno neodvisno mesto je samo za bogate);
- zelo visoki zagonski stroški;
- oddaljenost od kopnega (več kot 200 morskih milj);
- komunikacija z drugimi deli sveta je možna samo prek enega medija – satelita.

Zunanji pozitivni vidiki:

- možnost širitve;
- vabljivo za investitorje (ni potrebe za pogajanja z vlado, ni obdavčitve);
- nov družbeni vzorec;
- možnost za svetovne kongrese in srečanja;
- potencialni sedež svetovne vlade;
- zabavišni parki in središča, kazino;
- *off-shore* podjetja.

Zunanje slabosti:

- poudarjanje razlik med prebivalci nove enklave in preostalimi svetovnimi prebivalci;
- velika verjetnost terorizma;
- visoki vzdrževalni stroški;
- možnost nepredvidljivih klimatskih sprememb in vplivov.

okolice – pitne vode, kmetijstva, industrije in nemalokrat tudi politično vezana na sosednjo državo (San Marino v Italji, Monaco v Franciji). Prav ta soodvisnost je lahko

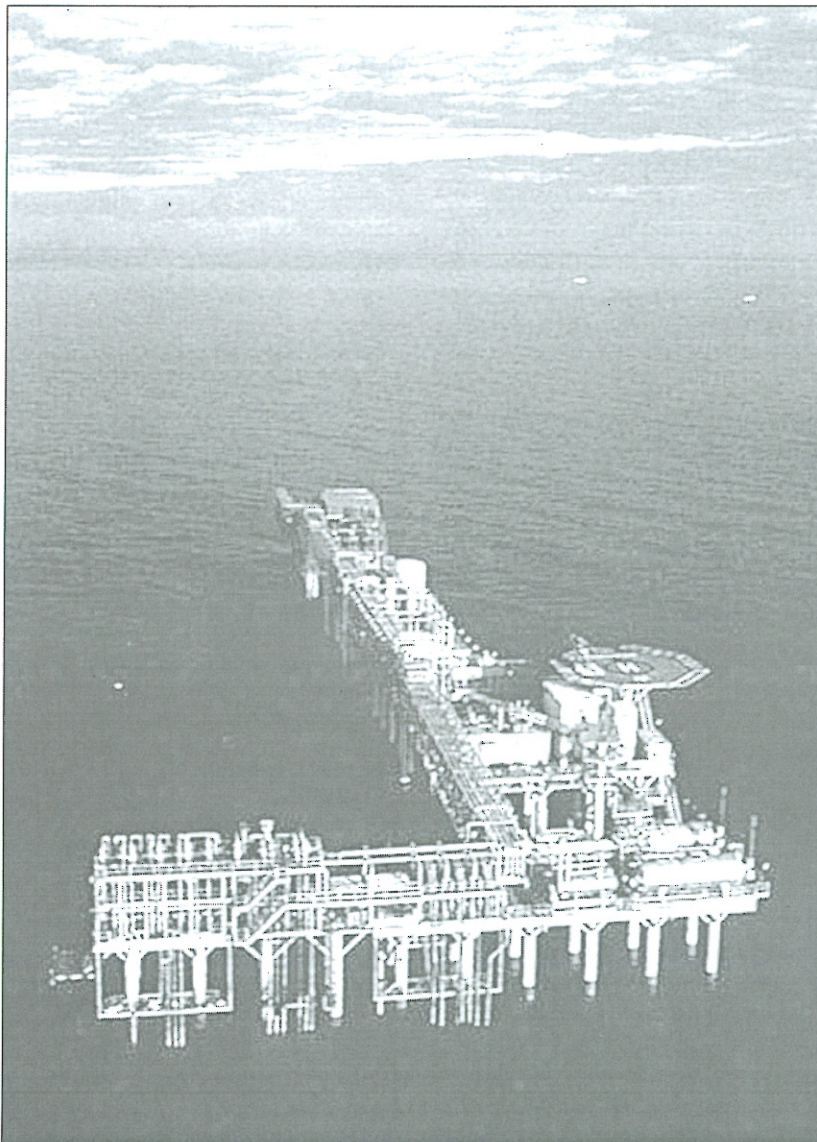
problematična v prihodnosti, prav zaradi povečanih razlik v družbi. Tudi dvig morja lahko močno vpliva na obmorska davčna nebesa. To težavo bi rešili z nasipi ali jezovi, a

družbeno-socialnih problemov ne moremo rešiti z jezovi. Enako velja za onesnaženje.

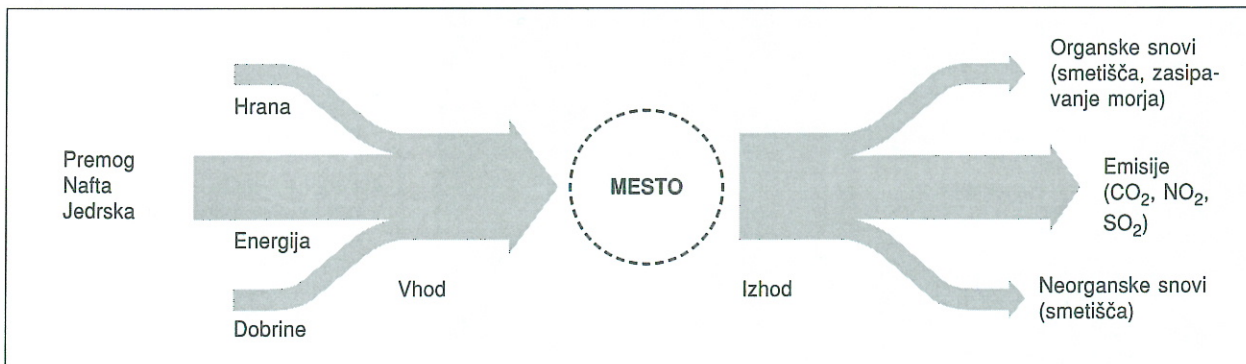
Odgovora na vse te kazalce sta ocean in gradnja neodvisnega mesta na morju, vendar ima predlagani stroj za bivanje mnogo prednosti in slabosti, kar sem v nadaljevanju v SWOT-analizi razdelil na notranje in zunanje vidike (glej preglednico).

Osnova za gradnjo novega neodvisnega mesta bi bile opuščene naftne ploščadi. Plavajoča gmota betona in jekla bi bila sestavljena iz več ploščadi in plavajočih zračnih balonov. Načrtovanje takšnega stroja, ki je hkrati plovilo, ladja, mesto in tovarna, zahteva veliko sodelovanja med strokovnjaki za npr. skeletno gradnjo, arhitekturo, planiranje, energetiko, strojništvo, ladjedelništvo idr. Pomembno vlogo bi igrala logistična središča, kjer sta potrebna visoka stopnja sodelovanja in dobro razvit informacijski sistem za kakovostno upravljanje z bazami. Pri vsem tem bi bilo potrebno veliko pogajanj, projekt bi terjal več let skrbnega načrtovanja, zbiranja podatkov in drugih procesov, ki bi vplivali na končno ceno.

Seveda je projekt neodvisnega mesta utopija, vendar je s finančnega vidika uresničljiv. Kot kaže podatek iz leta 1995, je bilo na svetu 358 ljudi bogatejših kot 3,5 milijarde ljudi skupaj! Če bi samo 10 % teh ljudi želelo zgraditi nekaj takšnega bi tak projekt lahko zagledal luč sveta že v približno 25 letih.

Slika 2: Ali res potrebujemo takšna mesta?

Slika 3: Linearno mesto

Ali zares potrebujemo takšno mesto?

Projekta mesta sredi oceana ni mogoče uresničiti samo s to peščico ljudi. Sodelovanje z državo ali več državami je neizogibno. Proizvodnja, logistična središča, ceste, letališča, vse komunikacije so v lasti države. Zatorej je očitno, da brez sodelovanja z državnimi organizacijami projekt ni mogoč, tudi zaradi izmenjave podatkov, meritev itd. Toda če bi šli na morje in si vzeli oceane za svoje, bi močno razburkali vso družbo in mnogo bolj povečali razlike med družbenimi sloji. Navkljub vsemu pa je namen članka, da bi morali vsi kot človeška bitja in družba razmisliti o zgodbi navidezne nenehne gospodarske rasti.

7. Naša prihodnost

Človeška naselja bodo rasla in naša naloga je, da vodimo ta proces tako, da bomo dosegli trajnost. Kje je trajnost in kako jo sploh doseči? Odgovor je preprost in jaseen: izobraževanje oziroma kot pravi slovenski pregovor: *Kar se Janezek nauči, to zna*.

Da bomo krenili na pot trajnosti, je treba izboljšati izobraževanje, predvsem pri prenosu znanja v prakso. Znan je model ekološke šole, kjer so otroci mnogo bolj povezani s svojim okoljem kot pri klasični šoli. Otroci so naša prihodnost in mi smo si sposodili planet od njih. Zavedajo se tega bo razmišljanje o

trajnosti bistveno lažje.

Pri uporabi naravnih virov so potrebni raznolikost in močno zmanjšanje uporabe naravnih neobnovljivih virov in uporaba obnovljivih virov energije. Pri doseganju teh ciljev je v veliko pomoč spodbujevalna davčna politika.

Ljudje smo močno zaskrbljeni glede prihodnosti le ob katastrofah (nedavne poplave v Nemčiji, Italiji, Češki, Jugoslaviji), te pa so mnogokrat težko predvidljive. Škoda je velika in močno vpliva na lokalno in regionalno okolje ter druga gibanja (družbena in gospodarska). Katastrofe, ki prizadenejo več regij skupaj, kot nedavne poplave, vplivajo tudi na globalno raven, kar se najprej opazi na borznih indeksih. Tudi vpliv katastrof in njihov nastanek imata korenine v izobraževanju in razumevanju delovanja planeta. Mrežno znanje (*network knowledge*) ima pomemben vpliv pri razumevanju in uresničevanju teorije trajnosti. Le tako bo teorija postala praksa.

Domen Zupančič, univ. dipl. inž. arh.,
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za
arhitekturo, Ljubljana
E-pošta: domen.zupancic@uni.arh-lj.si

Pojasnilo

Članek izbaja iz dveh prebranih gradiv: prvi je članek o človeških naseljih⁵, kjer so avtorji precej jasno prikazali možnosti za razvoj naselij v prihodnosti; drugi vir pa je knjiga o globalizaciji in

procesib, ki jo spremljajo, ter njenih posledicab (Martin, 1997). Branje obojega je bilo vznemirljivo in napeto, a na koncu sem imel presneto slab občutek o vse, zato sem se odločil napisati to besedilo, kjer se sprašujem, ali je naš razvoj logična stopnja evolucije ali le družbena stranpot človeške vrste.

Opombe

- 1 Brown, L., 2000.
- 2 Alphaville v Braziliji v vzhodnem delu mesta Sao Paulo je naselje, ki obsega 322.581 m² in je močno zavarovano in zaprto območje. Vključuje bivalno naselje, trgovine, industrijo – vse za bogate. 1 m² stane 250 eurov, kar je za povprečnega Brazilca zelo visoka, skoraj nedosegljiva cena.
- 3 Skovanko je sestavil Zbigniew Brzezinski, ki je bil štiri leta svetovalec za nacionalno varnost predsednika ZDA Jimmyja Carterja, pomeni pa *entertainment + tits*; zabava in joške (ženske prsi) – izraz za zabavo širše množice.
- 4 Ekistics, The problems and science of human settlements, vol. 66, No. 394/395/396, Jan/Feb- Mar/Apr – May/June, 1999, str. 82-101.
- 5 prav tam.

Viri in literatura

- Brown, L. (2000) Information Economy Boom Obscuring Earth's Decline, Washington.
- Dimitrovska Andrews, K. (2002) MBA reading material for SD module, Ljubljana, ICPE.
- Martin, H. P. (1997) Pasti globalizacije, Co Libri, Ljubljana.
- Our Common Journey: A Transition Toward Sustainability (1999), National Research Council, USA, US National Academy of Sciences.